

Erik Lindgren

I denna skrift berörs några av de västgötska poststationer som gränsar till Mo härad i Småland. Dessa poststationer återfinns utmed de postlinjer som utgrenade sig från den dominerande linjen Jönköping - Halmstad. Denna linje avkortades i september 1877 till sträckan Jönköping-Smålandsstenar.

Det är i huvudsak tre förgreningar, som varit aktuella under det stora utbyggnadsskedet under 1870-talet, nämligen

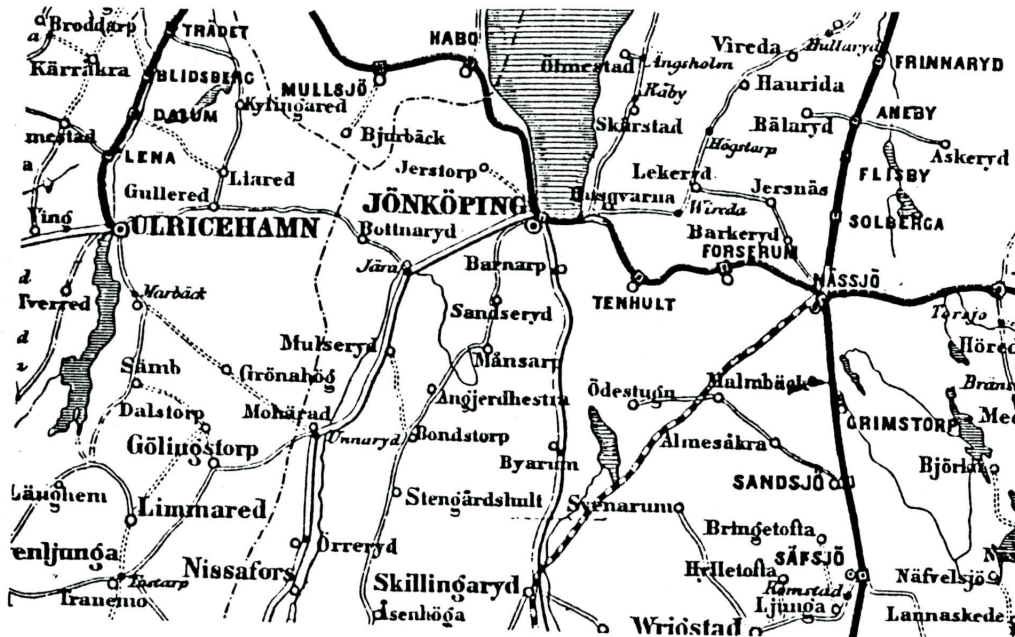
Jära - Ulricehamn

Mohärad - Grönahög - Marbäck - Ulricehamn samt

Mohärad - Göingstorp - Tranemo,

den sistnämnda med förgrening från Gölingstorp till Sämb över Dalstorp. Av kartklippet nedan framgår situationen år 1875 efter det att postverket hade tagit över ansvaret för kronobrevbäringen i Älvsborgs län.

Posthistoria från några socknar i Redvägs härad

Copyright 1997 Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie nr 207 B

Förlagan tillverkad år 1997
Detta är kopia nr

Förord

I posthistorisk skriftserie 207 har jag i juli 1993 berättat något om Postens utveckling i de delar av Redvägs härad, som jag dittills inte hade berört i någon annan skrift. I förordet nämns bl a att *"poststationerna i Strängsered, Gullered och Liared har getts utrymme i avsnittet 'Posten väster om gränsen' i boken 'På post i Mo härad' (skriftserie nr 11)"*.

För dem som önskar information om dessa tre poststationer i Redvägs härad kan det synas onödigt att behöva förvärva en bok som på sina 112 sidor huvudsakligen berör posten i ett småländskt härad. Inte minst på grund av den höga portokostnaden för den boken (f n 27 kr som ekonomibrev eller 30 kr som vanligt brev) har jag funnit det lämpligt att göra ett särskilt häfte med utdrag ur det avsnitt i boken som berör poststationer i Västergötland.

Samtliga i skriften berörda poststationer har ersatts med lantbrevbäring, något som framgår av den löpande texten.

Växjö i augusti 1997

Erik Lindgren

Gölingstorp

Regeringsbeslutet i mars 1860 om att poststationer skulle inrättas för att "såsom speditionskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition" föranledde poststyrelsen att skriva till länsstyrelserna. Det dröjde dock innan man kom till skott överallt. Till länsstyrelsen i Älvsborgs län skrev poststyrelsen sålunda först den 29 november 1860 och begärde förslag på orter, där poststationer kunde behövas.

Kontakten med kronofogdarna drog ut på tiden och landskansliets svar till poststyrelsen daterades så sent som den 26 juni 1861, då åtskilliga poststationer redan hunnit inrättas på olika håll i landet. Förslag förelåg nu om fyra poststationer i Älvsborgs län, i Vårgårda järnvägsstation och i Steneby skolhus samt i gästgivaregårdarna Mörlanda och Gölingstorp. En kronofogde hade förutom Gölingstorp föreslagit Trädet vid landsvägen mellan Falköping och Ulricehamn samt i länsmannens tillfälliga bostad Ellebäckstorp i Frölunda socken. Intressant är landskansliets motivering för att inte acceptera de båda sistnämnda platserna:

"Då någon ordinarie post icke framgår å dessa vägar, anser sig Konungens Befallningshavande icke kunna understödja berörda förslag".

Kostnaden för nya postföringslinjer ville man undvika.

I Gölingstorp öppnades en poststation den 1 juli 1862 liksom i Mörlanda och Steneby. I Vårgårda blev det klart redan den 1 januari 1862 med stinsen F Sundler som ansvarig för posten.

		Jönköping—Göteborg					
F.	—	3	f. m.	Jönköpings postkontor	O. 10	—	e. m.
F.	10,15	10,30	f. m.	Gölingstorps poststation	O. 12	12,15	midd.
F.	2,30	3	e. m.	Svenljunga postkontor	O. 7,30	8	f. m.
F.	7,15	7,45	e. m.	Skene postexpedition	O. 2,45	3,15	f. m.
L.	3,30	—	f. m.	Göteborgs postkontor	T. —	7	e. m.

Cirklar

till samtliga Postförvaltare i Riket.

Den 1 nästinstundande juli komma nya poststationer att öppnas vid *Mörlanda* gästgivaregård i Hofs socken och Gäseneds härad; vid *Gölingstorps* gästgivaregård i Nittorps socken och Kinds härad; vid *Steneby* sockens skolhus i Wedbo härad, alla af Älfsborgs län; vid *Floda* kyrka i Westerdalarnes fögderi af Kopparbergs län; vid *Sörby* järnvägsstation i Sörby socken, Wilske härad af Skaraborgs län, samt vid *Gränsta* gästgivaregård inom Knutby socken, Närke härad och Stockholms län, hvilken sistnämnda poststation genom en nyinrättad post två gånger i veckan, fram och åter, sättes i förbindelse med diligensposten Stockholm—Norrteje—Grislehamn.

Bland dessa poststationer skall

		samt der-jemte direkte utvexla post äfven med		Borås, Falköping och Jönköping;	
<i>Mörlanda</i>	lyda under postkontoret i Alingsås				
<i>Gölingstorp</i>	„ „ „ „	Svenljunga	„	Jönköping;	
<i>Steneby</i>	„ „ „ „	Ämål;		Jönköping;	
<i>Floda</i>	„ „ „ „	Gagnef	„	Malung;	
<i>Sörby</i>	„ „ „ „	Falköping	„	Alingsås, samt	
<i>Gränsta</i>	„ „ „ „	Stockholm	„	Norrteje.	

Stockholm, af Kongl. General-Post-Styrelsen, den 1 maj 1862.

O. W. STAEL v. HOLSTEIN.

Wilhelm Roos

Lantbrukaren Oscar Carlsson blev föreståndare för poststationen i Gölingstorp som blev den första i Västergötland på linjen Jönköping-Göteborg. Denna linje avvek vid Mohärad från postvägen Jönköping-Halmstad.

Carlsson hade sin posttjänst kvar till sin död, d v s i mer än 41 år. Fröken Jenny Charlotta Franzén gick in som vikarie under tiden 4 november - 31 december 1903, innan en ny ordinarie innehavare, Carl Axel Carlson, kunde tillsättas.

Poststationen i Gölingstorp blev mer än 100 år gammal. Den kunde ersättas med effektiv lantbrevbäring den 1 juli 1964.

Grönahög

Från Marbäcks poststation anordnades med 1875 års början en gångpostlinje över Grönahög till Mohärads poststation i Unnaryd. Till föreståndare för den samtidigt inrättade poststationen i Grönahög tillsattes skolläraren J Gustafsson med 100 kr i årsarvode. Han fick också ansvaret för bl a postföringen mellan Grönahögs och Mohärads poststationer med en milersättning av 79 öre. Den undersökning av poststationernas lönsamhet som poststyrelsen anbefalldes i september 1875 resulterade i vad gäller Ulricehamns postområde att postmästare Hans C M Virgin konstaterade poststationen i Grönahög under vissa betingelser obehörlig "för tjänstebrevs avsändande". Frimärken hade sålts under år 1875 för 121 kronor.

Man avvaktade ändå den omorganisation som skulle följa på det väntade beslutet om lantbrevbäring. Då planerades indragning av poststationen, men ett brev den 7 april 1878 från ledamoten i riksdagens andra kammare S Fr. Norén "räddade" stationen. Han framhöll att poststationen i Marbäck kunde dras in, om man ändrade postföringen till Grönahög så att den utgick från Sämb.

I stort sett så löstes också frågan. En gångpost inrättades från Dalstorps poststation i Hjelmafors över Ölsremma till Grönahög. Marbäcks poststation blev indragen den 31 mars 1879. Den återinrättades åtta år senare.

Men Grönahögs poststation överlevde och avvecklades först med utgången av mars 1970. De 124 hushållen anknöts då till en lantbrevbäringslinje från Ulricehamn.

Dalstorp—Grönahög. (Gångpost.) (Från den 7 augusti 1879.)						
Th.	—	7,0	Dalstorps poststation	Th.	2,30	—
Th.	9,00	—	Ölsremma stom	Th.	—	12,0
			Grönahögs poststation			

Gullered

En åkande post inrättades med 1875 års ingång från Ulricehamn över Gullered till Bottnaryd med förgrening i Gullered norrut till Trädet via Liared och Kylingared. Den sistnämnda förgreningen ändrades senare till gångpost.

Till föreståndare för den samtidigt inrättade poststationen i Gullered antogs gästgivaren Svante Andersson med 170 kronor i årsarvode. En sextett sockenmän i Strängsered, synbarligen med lantbrukaren N S Johansson och skolläraren P R Peterson som initiativtagare, begärde i ett brev till poststyrelsen den 1 september 1876 att få Gullered poststation flyttad till Strängsered.

De hade noterat att en poststation hade öppnats i Hössna i januari 1876 och tyckte att avståndet därifrån till Gullered var för litet. Avståndet från Gullered till nästa poststation utmed linjen österut, Bottnaryd, uppgavs vara över 1 1/2 mil. Brevet fortsatte:

"Strängsered däremot är beläget ungefär mitt emellan Hössna och Bottnaryd, vartill kommer, att den största i denna ort förekommande korrespondens utgår just från Strängsered, enär i denna omnejd utövas en omfattande industri, och tillfölje därav, samt även genom flera vägars sammanstötning, en livlig handel och rörelse är rådande. Lokala förhållandet är dessutom sådant, att en större del även utav Gullered sockens invånare med lika stor fördel skulle avhämta sin post i Strängsered som i Gullered".

Sedan postmästare Hans C M Virgin i Ulricehamn efter yttranden av poststationsföreståndarna i Liared och Gullered framhållit att posten till Liared skulle försenas om den utgick från Hössna i stället för Gullered ansåg poststyrelsen vid föredragning den 29 september 1876 att ärendet inte borde till vidare åtgärd föranleda. Ytterligare stormar fick Gullered poststation rida ut, t ex när Strängsereds poststation till sist inrättades 1888. Där om berättas i nästa avsnitt. Gullered poststation bestod länge. Den kunde ersättas med effektiv lantbrevbäring den 1 september 1960.

Strängsered

Efter det misslyckade försöket år 1876 att få Gullered poststation flyttad till Strängsered gav sockenmännen ingalunda upp, även om dokumenten inte avslöjar några krafttag förrän efter ytterligare nära sju år.

Vid en kommunalstämma den 3 juni 1883 i Strängsereds skolhus följde man ett regeringsbeslut att bryta ut ett antal hemman ur jordeboken från Gullered och föra dem "under särskild socken benämnd Strängsered". Ett hemman i Bottnaryds församling överfördes samtidigt till Strängsered. Det var alltså fråga om en liten justering av länsgränsen i detta fall. Ännu en extra kommunalstämma i skolsalen den 16 juni 1883 tillsatte en kommitté för att lösa postfrågan. Man anhöll nu att "Kungl. Generalpoststyrelsen täcktes förflytta Gullered poststation till Strängsereds kyrka och gästgivaregård". Tre år tidigare hade gästgivaregården för övrigt flyttats från Gullered till Strängsered, där en ny landsväg från Borås genom Kinds härad utmynnade.

Vid den följande remissbehandlingen var nästan samtliga instanser mot förslaget och poststyrelsen lämnade det utan åtgärd vid föredragning den 14 juni 1884. I januari 1888 togs frågan upp på nytt, varvid skolläraren P R Petersson svarade för ett långt brev till poststyrelsen. Han erinrade om att ett regeringsbeslut hade medfört att Strängsereds kapellag blivit utbrutet från Gullered socken och att Strängsered nu var en självständig församling med tjänstemän, nämndeman och fjärdingsman. Denna gång begärde man dock inte flyttning av Gullered poststation utan helt enkelt att få en egen med bibehållande av grannsocknens.

Med många tunga handlingar var det bäddat för bifall och poststyrelsen beslöt den 28 februari 1888 att en poststation skulle inrättas i Strängsered den 1 april.

		317.				
		Jära—Ulricehamu.				
		(Från den 2 april 1888.)				
M. F.	—	2,0		T. L.	3,0	—
M. F.	3,15	3,20	0,9	T. L.	6,30	6,45
M. F.	4,30	4,45	1,5	T. L.	5,15	5,30
M. F.	5,15	5,0	0,7	T. L.	4,0	4,15
M. F.	6,15	7,0	0,5	T. L.	3,0	3,15
M. F.	8,0	—	0,3	T. L.	—	2,0
			3,7			

Jära gästgd (å lin. Jönköping—Smålandsstenar)
 Bottnaryds poststation
 Strängsereds poststation
 Gullered poststation
 Hössna poststation (Lilla Torp)
 Ulricehamns postkontor

Denne post får ej allrindas från Jära förrän posten från Jönköping anländt.

Förändringen gick på sätt och vis ändå ut över poststationsföreståndarna i Gullered och Hössna. Med dem träffade postmästare Andreas Brodin i Ulricehamn nämligen ett avtal om "att de, tillfölje av minskade göromål genom den nya stationens verksamhet skulle avstå av sina årliga arvoden, den förre 50 kronor och den senare 30 kronor, varefter vardera skulle erhålla 120 kronor för år".

Peter Reinhold Petersson blev inte oväntat föreståndare för poststationen i Strängsered. Hans årsarvode blev 150 kronor. Den 1 juli 1901 tog skolläraren Vilhelm Lundskog över postgöromålen. Med skiftande öden och på olika platser fick poststationen vara kvar till modern tid. Den ersattes med lantbrevbäring den 1 september 1970.

		318.				
		Trädet—Kyllugared—Gullered.				
		(Gångpost.)				
		(Från den 12 september 1886.)				
S. Th.	—	12,0		Th. S.	10,0	—
S. Th.	5,0	—	2,0	Th. S.	—	5,0
M. F.	—	12,0	1,0	M. F.	10,45	—
M. F.	2,30	2,45	0,8	M. F.	8,0	8,15
M. F.	4,45	—	3,8	M. F.	—	6,0

Trädets poststation
 Kyllingareds poststation
 Liareds poststation (Skeppholmen)
 Gullered poststation

Denne post får ej allrindas från Gullered förrän posten från Jönköping öfver Jära anländt.

Liared

Poststationen i Liared inrättades den 1 januari 1875. Den förlades till Skeppsholmen och lantbrukaren H Spaak blev utsedd till föreståndare med 200 kronor i årligt arvode.

Hemmansägaren Lars Gustaf Pettersson i Stensered Storegård ansvarade för transporten av posten från Gullered till Liared och vidare norrut till Trädet vid järnvägen mellan Vartofta och Ulricehamn. Efter omförhandling i februari 1875 fick han kr 1:30 per mil för denna transport jämte åkdonspenningar, 3 öre milen. En gångpost med två turer i veckan inrättades också från Liared till Dalums förenade post- och järnvägsstation. Även den ursprungliga åkande posten mellan Gullered och Trädet blev sedermera förändrad till gångpost, detta som en följd av de stora förändringar som relateras i avsnittet om Bottnaryd.

Liareds poststation kunde hålla sig kvar i en stormande tid i samband med organisation av lantbrevbäring i Älvsborgs län i slutet av 1870-talet. Inte förrän i modern tid blev det riktig anledning att avveckla den. Det kunde göras med maj månads utgång 1969, då även Kölingareds och Hössna poststationer fick skatta åt förgängelsen. Liareds sista poststationsföreståndare Elvy Svensson blev vid omorganisationen bilburen lantbrevbärare med betjäning av postkunder i delar av Hössna, Liareds och Knätte socknar.

Ölsremma

Enligt 1872 års postortlexikon kunde invånarna i Ölsremma annexsocken uträtta sina postärenden vid poststationen i Dalstorp. När planerna för omorganisation gjordes upp i samband med att kronobrevbäringen upphörde vid 1875 års ingång, blev det inte tal om att socknen skulle få någon egen poststation.

Men behovet växte sig starkt och vid kommunalstämman i sockenstugan den 27 februari 1903 fick handlanden Carl Pettersson i Grebbaslätt uppdraget att tillsammans med stämmans ordförande Johan Johansson ansöka hos poststyrelsen "om att få en mindre poststation förlagd inom socknen".

I den ansökan spårar man bland annat att länsgränsen inte var något hinder för postutväxlingen. Man trycker nämligen på att inte bara många invånare i Ljungsarps socken utan även i Unnaryds socken i likhet med dem i Ölsremma "hava ända till två nymil till närmaste poststation och därför äro i lika stort behov av att få en på närmare håll förlagd poststation".

Poststationsföreståndare Roberth Westerlund i Dalstorp framhöll i sitt remissyttrande att avståndet mellan Ölsremma kyrka och Dalstorps poststation var 8 km. Han tyckte att gångposten mellan Dalstorp och Grönahög kunde utökas från tre till fyra turer i veckan varigenom avlämningsstället i Ölsremma, där postbudet passerade, fick möjlighet att ge invånarna mera frekvent möjlighet till postutväxling. Kronofogde Wilhelm Svensson i Kind liksom postmästare Johan Edvin Ljungberg i Ulricehamn tillstyrkte detta men avstyrkte inrättande av en poststation.

Under ärendets gång sade poststationsföreståndaren Johan Gottfrid Kjellén i Grönahög upp sitt fyra år gamla kontrakt om att svara för gångposten mellan Dalstorp och Grönahög. Anbud infordrades och hemmansägaren Per August Fägerholm i Bohestra erbjöd sig att svara för postgången mot en ersättning av kr 1:90 per tur fram och åter, vilket var 15 öre mera än Kjellén haft. Detta accepterade poststyrelsen och med 1905 års ingång inträffade förbättringen.

I närmare ett halvt sekel fick man vänta på sin poststation. Den inrättades den 15 februari 1952 med Gunnel Lindbjer som föreståndare. Hon fick också uppleva poststationens indragning med maj månads utgång 1975.

En effektiv lantbrevbäring blev ersättningen genom Gunnar Pettersson, vars bil blev ett rullande postkontor med utgång från Dalstorp.